

La Fortuna dels Commons

Noves capacitats per als emprenedors socials

David Franquesa

Doctorant a la Càtedra UNESCO de Sostenibilitat de la UPC.

Fa la tesi doctoral a Information Works

www.upc.edu/sostenible2015
www.information-works.es

L'aprenentatge de la gestió responsable i transparent dels béns públics

La tragèdia dels béns de domini públic (o Commons en anglès) es refereix a un dilema escrit per Garret Hardin el 1968. L'article descriu una situació en què un conjunt d'individus, que actuen de manera independent, de manera racional i només tenint en compte el seu propi interès, provoca que s'acabi destruint un recurs limitat i compartit.

La visió clàssica proposa que els béns de domini públic s'haurien de privatitzar sempre que sigui possible i la visió intervencionista defensa que les autoritats s'han d'ocupar de tots aquells béns que tinguin un interès general. Entre la privatització i la centralització, Elinor Ostrom, la recent premi Nobel, sug-

gereix, com a forma intermèdia, l'anomenada "gestió pels usuaris", és a dir, la gestió col·lectiva d'un determinat tipus de béns de domini públic per part d'aquells que els utilitzen de manera directa, per exemple, les reserves pesqueres per part dels pescadors o les pastures per part dels ramaders.

A més confiança en aquesta forma intermèdia, més es justifica destinar recursos a l'aprenentatge per a la gestió responsable i transparent dels béns de domini públic, com a aprenentatge pel control i seguiment d'aquesta gestió.

Un exemple de promoció d'aquest aprenentatge és el projecte Young Energy People,¹ una iniciativa dirigida a conscienciar els ciutadans sobre el gran repte que representa el canvi climàtic. El projecte consisteix a fomentar l'estalvi d'energia mitjançant la re-

És temps de fortuna per als espais que són de tots. Es promou l'aprenentatge per a la gestió responsable dels béns de domini públic, es construeix informació, coneixement i tecnologia lliure en sostenibilitat, i es premia cada vegada més l'eficiència en l'ús dels recursos. Aquestes noves oportunitats les posen en pràctica escoles, empreses i emprenedors socials motivats en la generació d'un canvi social a millor, profund i durador.

Zebres i búfals, Tanzània. ©© Stig Nygaard

alització d'auditories energètiques als centres escolars, i en el cas de les escoles d'Espanya, també se n'han fet als ajuntaments.

Un coneixement col·lectiu en sostenibilitat a Internet

Internet és un mitjà d'accés a la informació sense precedents, i cada vegada més també al coneixement –entès com la forma que ha de prendre una idea per passar d'una ment a una altra.² El conjunt de recursos i tecnologies com les wikis,³ les plataformes socials, les eines 2.0, les cerques semàntiques, les alertes i la sindicació RSS,⁴ els blogs i microblogs,⁵ estan donant forma a un coneixement col·lectiu.

L'aplicació d'aquest coneixement en l'àmbit de la sostenibilitat s'ha anomenat "intel·ligència ecològica",³ la capacitat d'apli-

car el nostre coneixement dels efectes de l'activitat humana per fer el menor dany possible als ecosistemes i persones. Intel·ligència que hem d'aprendre a dominar com a espècie, i que també és un bé comú que demana una conceptualització, protecció i construcció.⁴

Un exemple de protecció i construcció del coneixement cultural és l'Atlas de la Diversitat,⁵ una eina pedagògica engegada per l'emprenedor social Narcís Vives i guardonada pel moviment Ashoka l'any 2008. Es compon d'una xarxa d'escoles que ha generat la base de dades sobre diversitat cultural més important i extensa del món, un espai on es recullen les particularitats pròpies de cada lloc a partir del criteri i la visió subjectiva dels participants.

1. youngenergyypeople.com

2. Wagensberg, J. (2006). *A más cómo, menos por qué. 747 reflexiones con la intención de comprender lo fundamental, lo natural y lo cultural*. Barcelona: Tusquets Editores, Metatemas, 92, pág. 59.

3. Goleman, D. (2009). *Inteligencia Ecológica*. Kairós S.A.

4. Ostrom, E. i Charlotte, H. (2006). *Understanding Knowledge as a Commons: From Theory to Practice*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

5. www.atlesdeladiversitat.net

La iniciativa de microcrèdits de Grameen ha donat a milers de dones a l'Índia la possibilitat de treballar. © Yosita

La informació i coneixement del territori a Internet també ens ofereix la possibilitat d'innovar cap a models, productes i serveis que responguin a necessitats bàsiques que, ara com ara, no queden cobertes per institucions polítiques i econòmiques. La Xarxa de Custòdia del Territori (XCT)⁶ que du a terme accions per via de diversos portals n'és un altre exemple. És un projecte en què participa l'emprenedor social Jordi Pietx i que també ha estat guardonat per Ashoka. El projecte de la XCT crea nous mecanismes de conservació del territori mitjançant els quals es possibilita que, més enllà de les administracions públiques, siguin els propietaris particulars i la societat civil els que puguin exercir activament la seva responsabilitat en la conservació i el bon ús dels valors i els recursos naturals, culturals i socials.

Com es pot aprendre a adquirir coneixement en sostenibilitat

Les TICG revolucionen el “com” fem les coses; com ens comuniquem, com ens relacionem, com innovem i, sobretot, com podem ser més sostenibles. Aquesta és la missió del projecte RescoManager,⁷ aplicació informàtica de codi lliure destinada a promoure l'ús d'energia renovable. Aquest projecte pot funcionar en equips portàtils dissenyats per als joves dels països del Sud, com els de la iniciativa “One Laptop per Child”. Versions futures incorporaran eines interactives perquè els estudiants aprenguin a

mantenir els equips d'energia renovable i a fer possible una gestió més eficient dels aspectes tècnics, logístics i financers per part de les empreses de serveis d'energia renovable. També s'espera que pugui compartir informació per facilitar-ne el manteniment tècnic i comparar el rendiment dels productes.

Aquestes aplicacions informàtiques permeten que, a partir de la interacció entre l'usuari i un programa web 2.0^o, s'afavoreixi l'aprenentatge de coneixements i capacitats en gestió eficient dels recursos. L'accés lliure a la informació de monitoreig tècnic i d'ubicació, i la seva anàlisi pot afavorir també que els fabricants d'equips puguin millorar el rendiment dels seus productes, que els donants que financen els projectes d'electrificació rural puguin fer-ne el seguiment, que se'n pugui fer el manteniment preventiu i que es faciliti la recerca i la monitorització.

Motivar des de l'escola l'emprenedoria social

Des de l'educació s'interioritza un ordre de valors, de prioritats, un sentit ètic, i cada vegada més tot un seguit de capacitats d'economia ecològica i social; fer que els alumnes s'apropriïn dels recursos, que aprenguin a gestionar-los responsablement, a analitzar-ne el consum o a aplicar millores per optimitzar-los són capacitats amb retorn directe per a l'escola, la llar i la societat, d'ara endavant.

6. www.xct.cat per a temes tècnics i www.dpcxct.org per a empreses i emprenedors per generar negocis i inversions d'interès per a la societat i la natura.

7. www.rescomanager.org

Dones refugiades de Conakry, Guinea, parlant sobre els seus problemes a la ràdio local. © Ami Vitale / Banc Mundial

19

L'emprenedor social se centra en la creació de valor social i aquesta motivació el fa compartir obertament les innovacions i els resultats de les seves iniciatives amb la perspectiva del seu desenvolupament potencial.

El centre Jacint Verdaguer, de Sant Sadurn d'Anoia, incorpora les TIC d'una manera intensiva a l'aprenentatge i com a mitjà de participació de tota la comunitat educativa des de l'any 2002. La informació, comenta el seu director, ara rau a la Xarxa i en aquest nou context és on s'esdevenen els principals canvis que es duen a terme. El més important és el nou rol dels educadors, que passen de ser els transmissors de la informació a ser els generadors dels entorns d'aprenentatge on s'han d'esdevenir els coneixements individuals i on la cooperació té un paper importantíssim.

Però no es pot aplicar un canvi sense fer-ho també en tots els àmbits. Aquesta visió sistèmica és la que els va fer reflexionar en el fet que no n'hi havia prou a posar tecnologies a l'aula i amb la voluntat de canvi del professorat, sinó que també cal reorganitzar els espais, les metodologies, l'organització dels grups de treball, els horaris, la formació i les infraestructures. L'objectiu era la innovació i la millora. El canvi era més de fons que de forma.

Les bases que guien tota la gestió pedagògica i organitzativa del projecte són l'atenció en les explicacions fetes amb instruments més

significatius, la sistematització pensada de manera individual i amb materials que respectin els ritmes i la diversitat, i el treball cooperatiu on es desenvolupa el coneixement i les relacions.

En Josep Maria Esteve, director de l'escola, conclou dient el següent: "però, com tot canvi, els processos són lents; les reticències a vèncer, moltes, i la preparació pel desconegut, escassa. No és una tasca fàcil de consolidar, però el procés està arrencat i no té marxa enrere".

Per acabar, penso que motivar l'emprenedoria des de l'escola passa perquè els estudiants engeguin projectes en grup, en què no calguin idees brillants, sinó motivació i una íntima relació emocional entre la idea i la persona que l'empren; al mateix temps que se'ls facilita l'aprenentatge perquè puguin portar a terme aquesta idea des de l'esfera dels somnis fins a la realitat, i emocionar-se amb la seva contribució. ■

G, vegeu glossari, pàg. 48

TAGS / bens de domini públic, gestió col·lectiva, coneixement col·lectiu, intel·ligència ecològica

DEBAT / Vols ser emprenedor social? Què faries?

RECURSOS PEDAGÒGICS / 8, 9, 12, 16, 29, 30, 36, 45, 51. (Veure pàg. 40 a 43)

WEBQUESTA / Is capitalism good for the poor?
www.fte.org/capitalism/activities/webquest/handout.htm

EDUKIT